

УДК 811.111'367.4'37

СЕМАНТИКА ПРЕПОЗИЦІЙНИХ ІМЕННИКІВ В ІМЕННИКОВОМУ СЛОВОСПОЛУЧЕННІ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ У ТВОРАХ ДЕТЕКТИВНОГО ЖАНРУ

Лесінська О. М.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті досліджено семантику препозиційних іменників в іменниковому словосполученні на позначення людини. Розглянуто особливості функціонування іменників у препозиції до головного слова з урахуванням найближчого контексту словосполучення.

Ключові слова: іменникове словосполучення, семантика, модифікатор, препозиція, головне слово.

Лесинская О. М. Семантика препозиционных имён существительных в именном словосочетании, обозначающем человека, в произведениях детективного жанра. В статье исследуется семантика препозиционных имён существительных в именном словосочетании, обозначающем человека. Рассматриваются особенности функционирования имён существительных в препозиции к главному слову с учётом ближнего контекста словосочетания.

Ключевые слова: именное словосочетание, семантика, модификатор, препозиция, главное слово.

Lesinska O. M. Semantics of prepositional nouns in noun phrases, naming a person, on the material of detective stories. The present paper is a study of semantics of prepositional nouns in a noun phrase, naming a person. Functional peculiarities of nouns in preposition to the head word are under analysis, where close context of the phrase is taken into consideration.

Key words: noun phrase, semantics, modifier, preposition, head word.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Іменникове словосполучення на позначення людини в англійській мові є однією з основних структурних одиниць мови, яка поряд зі словом і реченням може виконувати як номінативну, так і комунікативну функцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Іменникове словосполучення в англійській мові неодноразово поставало об'єктом зацікавлення науковців, про що свідчить низка розвідок, присвячених виявленню його структурно-семантичних характеристик [1; 9], структурних [6; 13], семантичних [3; 11; 12] і препозиційних модифікаторів [8; 10], обсягу й кількісних характеристик [2; 7], функціональних особливостей словосполучення та його компонентів [4; 5]. Однак, незважаючи на різнобічне дослідження іменникових словосполучень у сучасних лінгвістичних студіях, недостатньо вивченими залишаються семантичні особливості іменникових словосполучень на позначення людини.

Актуальність роботи впливає з його основної проблематики, яка відповідає сучасній спрямованості мовознавства на пріоритетний розвиток антропоцентричних студій, зокрема особливостей актуалізації мовної характеристики персонажа як моделі мовної особистості.

Метою статті є детальний аналіз семантики іменників у функції препозиційних модифікаторів іменникового словосполучення на позначення людини в англійському художньому тексті детективного жанру.

Завдання статті – виділити семантичні типи іменників-модифікаторів і розглянути їх взаємодію з головним словом та найближчим контекстом словосполучення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У праці ми досліджуємо іменникове словосполучення, яке складається з головного слова – іменника на позначення людини, вираженого формою однини або множини, детермінатора та щонайменше ще одного залежного елемента.

Модифікатори можуть розташовуватися в препозиції чи постпозиції до головного слова або мати двобічне розташування щодо нього. Отже, згідно з розташуванням модифікаторів у словосполученні, ми поділяємо досліджувані іменникові словосполучення на препозиційні, постпозиційні та словосполучення з двобічним розташуванням модифікаторів.

У роботі аналізуємо функціонально-семантичні особливості іменників у препозиції до головного слова. На відміну від інших типів модифікаторів, іменники виконують роль модифікаторів, які утворюють єдине ціле з головним словом. Це такі модифікатори, за умови видалення яких повністю змінюється значення словосполучення. Якщо розглядати головне слово іменникового словосполучення без його іменника-модифікатора, значення головного слова буде змінено та не відповідатиме змісту й ідеї автора.

Оскільки іменники-модифікатори функціонують невід'ємно від свого головного слова, ми розглядатимемо їх семантику не окремо за компонентами, а як одне ціле. Аналіз прикладів дав змогу виокремити сім лексико-семантичних груп (далі – ЛСГ) іменникових словосполучень, серед них: на позначення роду зайнятості (професії особи), родинних стосун-

© Лесінська О. М. Семантика препозиційних іменників в іменниковому словосполученні на позначення людини у творах детективного жанру

ків, оцінки, належності до певної групи, соціального становища, соціальних стосунків і місця проживання (походження). Розглянемо приклади з кожної ЛСГ:

– **Рід зайнятості, професія особи:** “*handwriting analyst, law professor, and so on*” (8). У наведеному прикладі вживаються іменникові словосполучення з іменником-модифікатором *handwriting analyst* і *law professor*. З огляду на те, що модифікатори уточнюють і доповнюють значення головного слова, запропонована ілюстрація засвідчує випадок, коли модифікатор уточнює головне слово. Розглядаючи лише головні слова цих словосполучень – *analyst* і *professor* – без їх модифікаторів, ми втрачаємо специфіку роду діяльності осіб, оскільки й аналітик, і професор можуть мати різнобічне спрямування та кваліфікацію. Отже, маючи модифікатори *handwriting* і *law*, читач отримує повну інформацію про те, яку роль у контексті виконує певний персонаж.

Наведемо ще кілька прикладів іменникових словосполучень на позначення роду зайнятості та професії особи: “*very much the car salesman now*” (7); “*old Scotsman named MacKenzie, his sailing instructor*” (7); “*The assistant night manager of the grill*” (6); “*the cotton traders in Memphis are pushin’ down prices*” (5); “*under suspicion by the hospital porter*” (3). Кожне головне слово зазначених словосполучень *salesman, instructor, manager, trader, porter* позначає рід заняття особи, однак іменник-модифікатор у словосполученнях *car salesman, sailing instructor, assistant night manager, cotton traders, hospital porter* конкретизує сферу діяльності. Як бачимо, у цих прикладах за семантику цілого словосполучення відповідає головне слово, яке вказує на рід занять чи професію особи, однак без іменника-модифікатора воно не містить конкретного визначення роду діяльності й не може вживатися в контексті, оскільки не підтримує зміст тексту.

Серед іменників-модифікаторів головного слова на позначення роду занять і професії особи ми виокремили такі, які вказують на: **а) місце роботи:** “*a poor school teacher out West*” (4), “*a London specialist*” (3); **б) сферу зайнятості:** “*a diamond merchant*” (1); “*some racing-car driver*” (1); **в) стать особи:** “*the earnest-looking girl assistant whom she kept*” (1).

Коли головне слово виражене іменниками на загальне позначення людини типу *man, woman, person*, іменник-модифікатор відповідає не лише за деталізацію чи опис головного слова, а й за семантику всього словосполучення. Розглянемо іменникові словосполучення а) “*If that nice explorer man hadn't been*” (2) і б) “*Ex-Army man?*” (1). В обидвох словосполученнях головне слово виражене іменником *man*. Лише завдяки іменникам-модифікаторам а) *explorer* і б) *ex-army* читач розуміє, що йдеться про рід занять людини.

– **Родинні стосунки:**

Іменникове словосполучення “*a twin sister, Vera*” (2) стосується родини, головне слово *sister* – іменник, що позначає родинні зв’язки. Іменник-модифікатор *twin* уточнює, про яку сестру йдеться в тексті, адже сестра може бути рідною, двоюрідною, зведеною тощо.

Іменники-власні назви в препозиції до головного слова вказують на належність до сім’ї, на прізвище, наприклад: а) “*the eldest Montgomery boy, who had dropped out of school*” (5) і б) “*The Hanna brothers ran it with iron fists*” (7). В іменниковому словосполу-

ченні “*the eldest Montgomery boy*” головне слово *boy* не має семантики родинних зв’язків, однак іменник *Montgomery*, що вказує на прізвище сім’ї, уточнює, до якої родини належить особа. В іменниковому словосполученні *the Hanna brothers* головне слово *brothers* уже містить семантику родинних зв’язків, а модифікатор *Hanna*, який є іменником-власною назвою, уточнює, до якої родини належать брати.

– **Оцінка:**

Іменникове словосполучення “*arriviste artists*” (1) позначає сферу діяльності особи за семантикою головного слова *artists*. Іменник-модифікатор *arriviste* в цьому прикладі виконує функцію оцінки, оскільки відображає ставлення мовця до митців.

– **Належність до певної групи:**

Наприклад, в іменникових словосполученнях а) “*the Baptist brethren*” (5) і б) “*fraternity boys*” (7) іменники-модифікатори а) *Baptist* і б) *fraternity* наголошують на належності особи до релігійної групи в прикладі (а) й студентської організації в прикладі (б).

– **Соціальне становище:**

Наприклад, іменники-модифікатори *clergy* та *dowager* в іменниковому словосполученні “*higher echelons of the clergy, dowager ladies of the aristocracy up from the country*” (1) свідчать про високе соціальне становище осіб, номінованих головним словом *ladies*. У цьому прикладі спостерігається підтримка такої характеристики оточуючим контекстом – прийменниковим словосполученням у постпозиції *of the aristocracy*, яке функціонує як складова частина цілого іменникового словосполучення на позначення людини “*the clergy, dowager ladies of the aristocracy up from the country*” (1), та іменникового словосполучення *higher echelons*.

– **Соціальні стосунки:**

У цій групі основне смислове навантаження має головне слово, а іменник-модифікатор конкретизує головне слово, виражене іменником на позначення соціальних стосунків. Розглянемо іменникове словосполучення “*an old school friend of mine who is staying with us*” (2). У цьому словосполученні головне слово *friend* позначає дружні стосунки, а його препозиційний модифікатор – іменник *school* – надає додаткову інформацію про те, де зародились дружні стосунки. Окрім модифікатора-іменника, у препозиції до головного слова розташований ще модифікатор-прикметник *old*, завдяки якому можна приблизно уявити тривалість дружніх стосунків.

– **Місце проживання, чи походження:**

В іменникових словосполученнях а) “*I'd never heard a hill person give an order*” (5) і б) “*it was good to see an Arkansas boy so thoroughly crush*” (5) модифікатори *hill* та *Arkansas* слугують для позначення походження й місця проживання персонажів.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Отже, іменники-модифікатори в окремих випадках є незамінними складовими частинами іменникового словосполучення на позначення людини, оскільки уточнюють і доповнюють характеристику особи, в такий спосіб звужуючи семантику всього іменникового словосполучення.

Перспективою подальших досліджень вважаємо порівняльний аналіз особливостей функціонування іменникового словосполучення в текстах різних функціональних стилів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арсеньева И. Г. Именная фраза конструкции AA...N в структурно-семантическом и морфологическом аспектах : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / И. Г. Арсеньева ; Одесск. гос. ун-т им. И. И. Мечникова. – Одесса, 1982. – 16 с.
2. Бедер И. Я. Структурная ёмкость группы существительного в современном английском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / И. Я. Бедер. – Л., 1974. – 21 с.
3. Береснев С. Д. О семантических взаимоотношениях компонентов словосочетания, составляющих из двух и более существительных / С. Д. Береснев, Л. А. Кравченко // Статистическая лексикография и учебный процесс. – К. : Высшая шк., 1990. – С. 85–90.
4. Бойцова Н. И. Функционально-семантический анализ атрибутивных словосочетаний типа А + N (person) (на материале современного английского языка) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Н. И. Бойцова; Ленингр. гос. ун-т им. А. А. Жданова. – Л., 1977. – 20 с.
5. Герасименко Р. А. Субстантивная группа в позиции предикативного члена / Р. А. Герасименко // Проблемы синтаксиса словосочетания и предложения : [междуз. сб. научн. трудов]. – Пятигорск : ПГПИИЯ, 1984. – С. 1–7.
6. Иванова И. П. Структура английского имени существительного / И. П. Иванова. – М. : Высшая шк., 1975. – 167 с.
7. Кауль М. Р. Система субстантивных свободных словосочетаний в современном английском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.663 / М. Р. Кауль; Моск. гос. пед. ин-т иностр. яз. им. Мориса Тореза. – М., 1970. – 23 с.
8. Кумехова Е. З. Значение слова и словосочетания (на материале словосочетаний «прилагательное + существительное» и «глагол + существительное» в современном английском языке) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Е. З. Кумехова; Моск. гос. пед. инст. иностр. языков им. Мориса Тореза. – М., 1974. – 32 с.
9. Кусков М. И. О структуре и семантике именных словосочетаний N+N в современном английском языке / М. И. Кусков // Вопросы научно-технической терминологии и методики преподавания иностранных языков. – Минск : Наука и техника, 1980. – С. 48–59.
10. Лебедева Г. А. Структурно-семантические связи субстантивных словосочетаний с адьюнктами-прилагательными в препозиции / Г. А. Лебедева // Синтаксические связи и реализация лингвистических единиц в английских текстах. – Куйбышев : КГПИ, 1980. – С. 79–87.
11. Черкасская Е. Б. Лексическая сочетаемость английских существительных в атрибутивной функции (Фразообразующие функции существительных в современном английском языке) / Е. Б. Черкасская // Исследования сочетаемости слов и их функций в словосочетаниях. – М. : МГПИ, 1978. – С. 3–8.
12. Юрьева Е. В. Английские субстантивно-субстантивные словосочетания в стилевой дифференциации языка : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Е. В. Юрьева. – М., 2009. – 19 с.
13. Nastase V. Exploring Noun-Modifier Semantic Relations / Vivi Nastase, Stan Szpakovicz // In Fifth International Workshop on Computational Semantics. – Tillburg, Netherlands, 2003. – P. 285–301.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Christie A. At Bertram's Hotel / Agatha Christie. – Harper Collins Publishers, 2010. – 224 p.
2. Christie A. Partners in Crime / Agatha Christie. – Berkley, 1984. – 230 p.
3. Christie A. The Mysterious Affair at Styles / Agatha Christie. – London : Bodley Head, 1920. – 212 p.
4. Christie A. The Secret Adversary / Agatha Christie. – Pan Books, 1959. – 249 p.
5. Grisham J. A Painted House / John Grisham [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jgrisham.com/a-painted-house/>.
6. Grisham J. The Client / John Grisham [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jgrisham.com/the-client/>.
7. Grisham J. The King of Torts / John Grisham [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jgrisham.com/the-king-of-torts/>.
8. Grisham J. The Runaway Jury / John Grisham [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jgrisham.com/the-runaway-jury/>.